

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מקץ

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מקץ, שבת חנוכה, כדל כסלו, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מקץ

והשבליים הטובות ולאחרי זה הפרות והשבליים הרעות, מובן בפשטות, שתחילה יהיה זמן של שבע במזון ארץ מצרים, ולאחרי זה – זמן של רעב.

ומכיון שהיו (הן הפרות והן השבליים) במספר שבע, מובן, שהדבר מורה על מנין שבע פעמים של צמיחת שבליים (תבואה), וכל גידול וצמיחה של תבואה הוא פעם אחת בשנה (ובא' ע"י חרישה וכו') עד לדישה בשבע הפרות הטובות – שבע פעמים (בשבע שנים).⁵

ע"פ כל זה אינו מובן כלל: (א) היאך יתכן שחרטומי מצרים לא עמדו על דבר פשוט כל-כך, ופתרו את החלום באופן אשר „לא היה קולן נכנס באזניו (של פרעה)“⁶? (ב) מה היה גודל החכמה שבפתרון יוסף, אשר גרם לפרעה התפעלות גדולה כל-כך עד שעשאו משנה למלך?⁷

(ב) תיכף לאחרי שסיים יוסף להשמיע לפרעה את פתרון החלום, המשׁיך יוסף בדבריו – בהדגישו, עי"ז שפתח בו' המוסיף, שענין זה הוא

א. כסיפור התורה שבפרשתנו בנוגע לחלום פרעה שלא היה ככח החרטומים לפתרו, וכן באריכות הסיפור אודות פתרונו של יוסף – מצינו כמה תמיהות במפרשי התורה:

(א) פתרונו של יוסף – אשר „שבע פרות הטובות“ ו„שבע השבליים הטובות“ מורות על שבע שני שובע, ואילו „שבע הפרות הרקות והרעות“ ו„שבע השבליים הרקות שדופות הקדים“ מורות על שבע שני רעב – לכאורה פתרון פשוט הוא, ובנקל ניתן להסיקו ולהבינו מתוך החלום גופא¹:

„פרות יפות מראה ובריאות בשר“ הן תוצאה משפע גדול בעשבים ובתבואה בכלל, וממילא, הרי הן רמז וסימן בפשטות לזמן של שובע; ואין צריך לומר ששבליים בריאות וטובות מורות על גידול משובח של תבואה – זמן של שובע. ולאידך, פרות רעות מורות על מחסור במזון; ומכל-שכן ששבליים דקות ושדופות קדים הן סימן ברור לזמן של רעב, ועל-דרך-זה שאר פרטי החלום;

פרעה ראה בחלומו את הפרות עולות מן היאור, והיאור – הנלוס – משקה ארץ מצרים הוא², שבו היה תלוי שפע התבואה והמזון דארץ מצרים³. ומכיון שתחילה באו הפרות

4) שעפ"ז מובן מה שראה תחילה החלום בפרות ואח"כ בשבליים. וראה בראשית רבתי לר' משה הדרשן פרשתנו מא, ד.

5) ראה רמב"ן פרשתנו מא, ב. מדרש הגדול שם. דעת זקנים בעה"ת שם. אברבנאל הנ"ל. ועוד.

6) פרש"י מא, ח (מב"ר פפ"ט, ו).

7) בנוגע לתירוצי המפרשים – ראה לקמן

בפנים ובהערה 16.

1) בחיי פרשתנו מא, ת. עקידה שער כט שאלה ב. אברבנאל פרשתנו „השאלה הד"י. ועוד.

2) פרש"י ריש פרשתנו.

3) להעיר מב"ר פפ"ט, ד: רמז רמז לו כו'.

(ג) כיון שענין „ותפעם רוחו“ (דפרעה) היה מפני שלא היה בידו פתרון לחלום, ולצורך זה הובא יוסף החלום ע”י יוסף נאמר בכתוב¹³, „ויטב הדבר – היינו (גם, או רק) עצת יוסף – בעיני פרעה וגו’? ולכל לראש הוה ליה למימר „ויטב הפתרון בעיני פרעה גו’“¹⁴ (וענין זה לא נזכר כלל!).

(ד) תמוה ביותר: כיון ששלש שאלות הנ”ל הן קושיות (גם) בפשוטו של מקרא, מפני מה לא מצינו ביאור ותיורין לתמיהות אלו בפירושי רש”י על התורה, אשר ראש הוא לכל הפשטנים, וכידוע¹⁵, פירש בחיבורו כל קושיא בפשוטו של מקרא?

ועל-כרחך צריך לומר שהביאור בכל הנ”ל מובן הוא מאליו ע”פ פשוטו של מקרא¹⁶, או שנרמז בפירוש רש”י.

בהמשך אל האמור לפניו – בנתינת עצה לפרעה (ובאריכות), „ועתה ירא פרעה גו’ יעשה פרעה ויפקד גו’“⁸ – ולכאורה: מה לו ליוסף להתערב בעניני המלוכה? והלא פרעה לא בקשו אלא לפתור את חלומה, אבל לא שאל הימנו עצות בהנהגת המלוכה⁹.

[המפרשים¹⁰ כתבו דזה שהוסיף יוסף העצה „ועתה ירא פרעה גו’“ היה מפני שבזה הסביר לפרעה הטעם והתכלית במה שהראה הקב”ה לפרעה בחלום את „אשר האלקים עושה“¹¹ – שאין זה סתם על-מנת לצערו (וכיוצא בזה), אלא מתוך כוונה ש„ירא גו’ יעשה פרעה ויפקד פקידים גו’“.

אבל אין בזה די, דאם כן היה ליוסף לומר בפירוש שהטעם שהראהו הקב”ה את זאת הוא בשביל ענין „ועתה ירא גו’ יעשה פרעה גו’“¹².

(8) פרשתנו מא, לג ואילך.

(9) רמב”ן פרשתנו מא, ד. אברבנאל הנ”ל „השאלה הח” אלושיך פרשתנו מא, לג (שאלה הא”). כלי יקר שם, כז בסופו. אוה”ח שם, לג. ועוד.

תירוצו של הרמב”ן (ועד”ז ברלב”ג ואוה”ח בתי”ב שם) שהוא פתרון „ותאכלנה הפרות“ אין לאמרו לפרש”י (כמפורש גם בסוף דבריו), כי רש”י פי’ (מא, ל) ד„ונשכח כל השבע הוא פתרון הבלעיה“ (וראה רא”ם וגו”א פסוק ד’. ועוד).

תירוצו הראשון של האברבנאל שהנביא לא יוכל לכבוש נבואתו ויתאמץ לומר מה שראה והמתחייב ממנו כו’ אינו ע”ד הפשט (שהוא דרך פרש”י). ולהעיר מלשון יוסף (מא, טז) „אלקים יענה“ וראה שם מא, לח”ט.

(10) ראה פי’ הבי’ והג’ באברבנאל כאן ד”ה ועתה ירא. גו”א, כלי יקר ואוה”ח – הנ”ל. ועוד.

(11) מא, כה. כה.

(12) ועוד: מהי החכמה נפלאה בעצת יוסף „וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע . . ויצברו בר גו’“, שמובן בפשטות שכן צריך

לעשות באם יודעים מראש שיבוא שבע שני רעב לאחר שבע שני שובע קושית המפרשים.

(13) מא, לו. ובספורנו.

(14) להעיר מוישב מ, טז.

(15) כדמוכח גם מזה שבמקום שאין ביאור ע”ד הפשט כותב רש”י „איני יודע“ – ככפ’ תולדות כה, ה, ובכ”מ (נסמנו בלקו”ש ח”ה ע’ 1 שוה”ג להערה 2).

(16) בחידושי ופירושי מהרי”ק (פרשתנו מא, ב) פי’ שזוהי כוונת רש”י בזה שפי’ בהחלוט – פתרונו בפסוק ב’ וד’ סימן הוא לימי השובע כו’ ותאכלנה סימן שיהא כל שמחת כו’, להורות לנו שכל מה שאמר יוסף בפתרון החלום הי’ בחכמתו חכמת הטבע והחלוט הי’ מורה הכל למבין, רק שה’ סכל עצה החרטומים למען הביא יוסף אל המעלה שבא כו’ (וכפי’ הרד”ק ריש פרשתנו. בחיי הנ”ל. ועד”ז בתי”א מא, ח. וכ”ה בפ”י רש”י לבי”ר פפ”ט, 1).

אבל ע”ד הפשט – תמוה ביותר שנס גדול כזה – שמכל חרטומי מצרים נעלם מהם פתרון

— ומאי טעמא שינה רש"י וכתב שהחרטומים אמרו רק פתרון אחד?²¹

[ובפרט, שהסברא נותנת בפשטות, ששני החלומות דפרעה מורים על שני ענינים — דמטעם זה הוצרך יוסף לתרץ בפתרונו: „ועל השנות החלום גו" — וממילא מסתבר שהחרטומים פתרו זאת כשני ענינים]²².

והביאור בזה, דהיא הנותנת: זה שנקט רש"י דוקא פתרון זה של החרטומים, הוא לפי שפתרון זה דוקא מתאים לפשוטו של מקרא, ולפיכך, הנה ע"פ דרך הפשט אמרו החרטומים רק פתרון יחיד זה. ועפ"ז מובנת גם טעות החרטומים שמנעה מהם לפתור את החלום בדרך הפשוטה (שבע שנים כו', כנ"ל ס"א); וממילא — מובן גם גודל החידוש שבפתרון יוסף, כדלקמן.

ג. ע"פ הדיוק הנ"ל בפירוש רש"י מובן גם, שבדבריו אי אפשר לפרש (כבמדרש) שחידושו של יוסף היה (בהתחלת הלשון ד)פתרונו „חלום פרעה אחד הוא"²³ — ולא כפי שנקטו החרטומים (לפי פירוש המדרש) שהחלום על-דבר הפרות והחלום על-דבר השבלים היו שני חלומות בפני עצמם ולהם שני פתרונות שונים — ומהאי טעמא לא פירשו החלומות כפשוטן²⁴,

שכן כתב רש"י בפירוש „שהיו

ב. ויובן בהקדם מה שפירש רש"י על התיבות „ואין פותר אותם לפרעה"⁶ — „פותרים היו אותם אבל לא לפרעה .. שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר“, דלכאורה אינו מובן:

(א) לשם מה הוצרך רש"י לפרש מה היה פתרונם של החרטומים, ולא הסתפק¹⁷ בפירוש מה שנוגע לפשט הכתוב — „פותרים היו אותם אבל לא לפרעה שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם“?

(ב) מקור הפירוש „שהיו אומרים שבע בנות כו" הוא במדרש¹⁸ [ובכתוב לא נרמז פתרון זה¹⁹]. אמנם, במדרש איתא שפתרון זה היה רק על החלום דשבע פרות הטובות ושבע פרות הרעות, ולאחרי זה ממשיך המדרש: „וכן אמרו שבע שבלים הטובות שבע מלכיות אתה מכבש שבע שבלים הרעות שבע אפרכיות²⁰ מורדות כך“

פשוט כזה (שבע שנים גו') — לא נרמז בכתוב ואפילו לא בפרש"י!

ועוד להעיר (א) עפ"ז הי' צ"ל פתרון יוסף מרומז (עכ"פ) גם בשאר פרטי החלום. (ב) זה שפי' בפסוק ב' וד' „סימן כו" — „יפות מראה“ (פסוק ב') לא הובא בדברי פרעה כאשר סיפר החלום ליוסף. (ג) „ותאכלנה“ לא מפורש בפתרונו של יוסף (רק הבליעה — ראה פרש"י מא, ל).

וראה גם עקידה הנ"ל דאין להשיב כתירוצי זה דמהרי"ק.

(17) לתרץ יתור הלשון „לפרעה“.

(18) שבהערה 6.

(19) דמש"כ ברע"ב כאן „מלשון פרות שהיא מלשון פרי' ורבי' כו" (וראה גם גו"א), ועד"ז בכלי יקר ד"ה ויספר להם, לא נרמז כלל בהכתוב ובפרש"י.

(20) כ"ה בב"ר לפנינו (בפעם הא', „מלכיות“).

ובב"ר הוצאת אלבעק בשניהם, „אפרכיות“.

(21) כמדוגש בזה שלא הוסיף „וכו" בסוף

העתקתו פירוש המדרש.

(22) ראה לקמן הערה 25 תירוץ הרא"ם. וראה

כלי יקר הנ"ל.

(23) מא, כה.

(24) חזקוני מא, ח. צרור המור וספורנו שם.

אברבנאל ובכ"מ.

וחיקוי לענינים אחרים וכו', ולכן, ע"פ פתרונו, גם בחלום זה לא היו הפרות והשבליים כפשוטן, כי אם משל ורמז לשבע בנות (ושבע מלכיות); משא"כ יוסף הבין ברוח קדשו (ולא (רק) מצד חכמת הטבע דפותרי החלומות) האמת, אשר חלום זה אינו כשאר חלומות (המושפעים גם) מ"כח המדמה", וממילא משל וחיקוי הם)²⁹, אלא הוא הודעה מלמעלה, וממילא מובן שהפרות והשבליים הן כפשוטן³⁰.

אמנם, בדרך הפשט ופשוטו של מקרא, ובפירושו רש"י על התורה – לא מצינו חילוקי סוגים בחלומות ואופנים וסוגים בפותרי חלומות.

[ובפרט שכבר למדנו לפני זה בכתובים, אשר הוראת החלומות ופירושה הם כפשוטם (ולא ברמז, ועד לרמז רחוק):

(החל מ)חלום יעקב³¹ – „ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו” – אשר הכוונה בזה היא כפשוטו, שהמלאכים שליווהו בארץ ישראל עד חוץ-לארץ עלו השמימה על סולם זה, ומלאכי חוץ-לארץ „ירדו בו” על-מנת ללוותו בחוץ-לארץ.

ועל-דרך-זה – „וארא בחלום והנה העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים”³².

29 עיי"ש באברבנאל (לפנ"ז) בארוכה (ד"ה ואומר שהחלומות) כמה סוגים בחלומות כו'.

30 באברבנאל שם החילוק החרטומים ויוסף הוא גם בענין שלישי – אם החלומות מגיעים לפרעה עצמו או לכללות ארצו.

31 ויצא את, יב. ובפרש"י.

32 שם לא, יוד.

אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר”, ולא הוסיף פתרון אחר לחלום השני²⁵; ומוכת, כנ"ל, שלפי פירושו רש"י – פשוטו של מקרא ולא מדרשו – גם החרטומים הבינו²⁶ שאין בחלום אלא ענין ותוכן אחד²⁷.

ד. והנה, האברבנאל²⁸ הוסיף (על ה"ג' ס"ג), שהחילוק בין החרטומים ליוסף היה בכללות ענין החלומות ופתרונם: החרטומים ידעו חכמת פתרון החלום ואשר הכח המדמה פועל שהדבר הנראה בחלום יהא רק משל

25 – שלכן לא הוסיף „וכו'” (כנ"ל הערה 21). ולהעיר דמ"ש ברא"ם דגם לפרש"י אמרו ז' אפרכיות ורש"י השמיטו מפני שרז"ל לא אמרו זה אלא לפי הפותרים ההם שהיו חושבים שהם שני חלומות אבל עכשיו שנודע כבר ששניהם חלום אחד לא הזכיר רק הפתרון שהיו פותרים לו בפרות* – צע"ג איך אפשר לומר שרש"י מביא דברי החרטומים באופן שיתאימו לדעתו ופתרונו דיוסף!

26 ועפ"ז מובן מ"ש רש"י לקמן (פסוק כו) „כולן אינן אלא שבע ואשר נשנה החלום פעמים כו'” – כי גם ההחרטומים „חלום פרעה אחד הוא”, ומה שאמר יוסף ש„כולן אינן אלא שבע” הוא רק הקדמה לבאר ולתרג' זה „אשר נשנה החלום פעמים כו'”.

27 ודווקא לומר שכל החידוש והחכמה בפתרון יוסף הוא רק „ועל השנות החלום ג' פעמים כי נכון ג' וממהר ג' לעשותו” (מא, לב). ולהעיר שגם חלומותיו של יוסף (וישב לו, ו יואל"ך) היו באופן ד„השנות החלום”, ולא נתקיימו עד לאחרי כב שנה (וראה רש"ם חזקוני וריב"א פרשתנו שם החילוק. אבל לא נזכר כלל בפרש"י). וראה לקמן שוה"ג להערה 46.

28 וראה גם עקידה ד"ה ולזה אני אומר.

* ופשיטא שאינו מספיק מה שמסיים „כי גם לא ה' צריך להזכירו אלא כדי לפרש יתורא דלפרעה”, דבשביל זה לא הוצרך להביא דוגמא, וכנ"ל בפנים.

התחלת שנה היא רק לאחר גמר וסיום זו הקודמת לה³⁷.

ולפיכך המציאו החרטומים בחכמתם הפתרון ד"שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר"³⁸, שכן

מתבטלת בכוא הרעה (מש"כ בפרט דיאור לפתרונום (דלקמן הערה הנ"ל) הקושי הוא רק בזה שאין לו פתרון).

(37) ולא נחא לי' לרש"י פי' הרמב"ן (מא, ג) ועוד, ד"ותעמודנה אצל הפרות בצדן וקרוב להן והוא סימן שלא יהא הפסק בין שני השבע ושני הרעב כו", דהרי זה מרומז כבר בעולות אחריות מן היאור, ופי' "ותעמודנה" כפשוטו – שהיו ביחד. וראה כלי יקר ר"פ (ד"ה והנה עומד) "כי לשון ותעמודנה מורה כו".

(38) ואף שלפ"ז הפרט שבהחלום, והנה עומד על היאור. והנה מן היאור עולות ג' שבע פרות אחרות עולות אחריות מן היאור ג' אין לו פתרון כלל* – י"ל: החרטומים תפסו שחלק זה מן החלום אינו נכון (ראה פרש"י וישב לו, י), כי מכיון שהשקת ארץ מצרים היא לא מן הגשמים כ"א מן היאור, איך יתכן שמן היאור יעלו הן מזון טוב, פרות טובות והן מזון רע – פרות רעות** (להעיר מתולדות יצחק (להר"י קארו) פרשתנו. וגם ע"פ פשוטו, ב' הפעמים (שמפורש בתורה) שהי' רעב בארץ לא הי' רעב בארמ"צ (לך יב, יוד. תולדות כו, ב. ובפרש"י). אבל ראה רמב"ן פסוק ב' (ובכמה מפרשים) כי היאור לא יעלה רק מעט כו'***). ולכן הבינו ופתרו שההדגשה בהחלום היא

(* בידי משה לבי"ד (999, ז) מפרש כן דברי המדרש שלכן לא נכנסו דבריהם באזניו כיון שלפתרונום אין שייכות להיאור. מש"כ לפתרון יוסף ש"רמז רמז לו כו".

(** וענף יומתק דכאשר סיפר פרעה החלום ליוסף השמיט (מא, יט) דגם שבע פרות הרעות עולות מן היאור. וראה גם אלשיך כאן (מא, יז), כלי"ק הנ"ל ועוד, שבכוונה השמיט זה, ושם, דבכמה דברים שינה והשמיט כו'. וראה ב"ר לר"ם הדרשן פרשתנו מא, ב. אבל ראה לקמן הערה 42.

(*** ואולי י"ל גם לפ"ז: מכיון שמזון הלא טוב (פרות הרעות) בא [לא מצד היאור (שהמים

ויתירה מזו (בדומה לענינו): חלומות יוסף³³ – "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה והנה קמה אלומתי וגם נצבה והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי" – אשר אחי יוסף הבינו בפשטות שהכוונה היא שהם ישתחוו לו (ובענין הקשור לאלומים ותבואה³⁴), ועל-דרך זה בחלום השני³⁵].

ופשיטא, על-דרך הפשט, שפתרון החלום בנוגע לשבע שני שובע ורעב כפשוטו (ובדבר הנוגע לכל מצרים) פשוט הוא יותר ומסתבר יותר בהשקפה ראשונה מהפירוש שזהו (ענין הנוגע רק לפרעה, ו)חידה ורמז רחוק לענין צדדי לגמרי.

ה. והביאור בזה: עיקר הקושי בחלום (שמנע מהחרטומים לפתור את החלום כפשוטו, שפרות הטובות כו' מורות על שובע ומזון כו'), הוא בהמשך החלום – "והנה שבע פרות אחרות עולות אחריות מן היאור רעות מראה ודקות בשר ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור":

באם הפרות מורות על שבע שנים אחרות הבאות לאחרי זה, היאך עמדו ביחד עם הפרות הטובות המרמזות לשבע שני השובע שעברו?³⁶ והלא

(33) וישב לו, ה ואילך.

(34) וראה לקו"ש ח"י ע' 116 הערה 10.

(35) להעיר שבאברבנאל שם (ד"ה ואמנם הפתרונים) שחלומות יוסף הבינו אחיו ע"פ חכמת הפתרון (והרי זה ידעו גם חרטומי מצרים). (36) ואין לומר שאמרו שפרט זה בהחלום הוא מה"דברים בטלים" שבו (ע"ד המבואר לקמן הערה 38), כי פרט זה הוא בסתירה לכללות תוכן החלום – שהרעה באה אחרי הטובה ובאופן ד"ותאכלנה"ו, ותבלענה", היינו שהטובה

הדבר בזמן אחד, וכמובן, שמלך אחד אינו יוצא למלחמה נגד שבע מלכיות בבת אחת⁴¹, אלא נהוג לכבוש תחילה מדינה אחת, ואחר כך לצאת לכיבוש מדינה שניה, וכן הלאה.

וזהו הטעם שהביא רש"י פתרון החרטומים – „שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר” – ולא היה לו די בעצם הפירוש „לא היה קולן נכנס כו”, כי בזה רמז והדגיש הטעם לכך שלא פתרו החלום כפשוטו, דקאי על שבע שני השובע ושבע שני הרעב, כמו שפטר יוסף לאחריו זה.

ו. ולפי זה מובן גם, שזה היה תוכן⁴² החידוש של יוסף, ולכן, תיכף לאחר שפטר את החלום לפרעה לפי פשטות תוכן החלום (ששבע פרות הטובות ושבע השבלים הטובות הן „שבע שני השובע”, ו„הרעות” הן „שבע שני הרעב”⁴³), הוצרך להסביר היאך ראה פרעה הפרות הרעות באופן של „ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור” (שמטעם זה פתרו החרטומים באופן אחר, כנ”ל)⁴⁴;

(41) להעיר מפרש"י (לך יד, ט) שאפילו ארבעה נגד חמשה מוכיח „שגבורים היו”.
(42) ואף שכאשר פרעה סיפר החלום ליוסף לא חזר על הפרט ד„ותעמודנה אצל הפרות גוי”, י”ל שהסיפור של פרעה הי’ שזה להחלום אלא שהכתוב לא יחוש כמ”ש הרמב”ן (מא, ג), אבל ראה בהנסמן לעיל שוה”ג הב’ להערה 38.
(43) שזה הי’ (כפרש"י מא, כו) רק הקדמה להסביר „אשר נשנה החלום פעמיים כו” (כנ”ל הערה 26), והוצרך לזה כי לפתרון החרטומים לא הי’ לזה פתרון. ולכן לא נכנס לאזני פרעה [נוסף על זה שלא הי’ כפשוטו – ראה פרש"י מא, יב ד”ה איש כחלמו, לפי החלום וקרוב לענינו].
(44) ראה גם חזקוני וספורנו מא, ג.

בפתרון זה יכולים להיות שני הענינים בבת אחת – „שבע בנות אתה מוליד” בו בזמן ש„שבע בנות” אתה קובר”:

לאדם בזמנים ההם, ובפרט למלך, ועל-אחת-כמה-זכמה לפרעה⁴⁰ מלך מצרים – מלך במדינה כמצרים שאנשיה „שטופי זימה”^{40*} – היו כמה נשים וכמה פילגשים.

וממילא יתכן הדבר, ש„שבע בנות אתה מוליד”, ובו בזמן „שבע בנות אתה קובר” – שבע בנות אחרות, ולא אלו ש„אתה מוליד” באותה שעה.

[ומובן גם הפתרון ד„ותאכלנה” ו„ותבלענה”, כי הצער ועגמת-הנפש שב„שבע בנות אתה קובר” בולע ומבטל השמחה ד„(שבע בנות) אתה מוליד”].

משא”כ „שבע מלכיות אתה מכבש ושבע אפרכיות מורדות בך”, הרי זה מילתא דלא שכיחא כלל שיקויים

לא בשייכות היאור אלא לפרעה העומד על היאור – „שבע בנות אתה מוליד כו”.

ובזה חידש יוסף „שבע פרות הטובות שבע שנים הנה ושבע השבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע הפרות הרקות והרעות גוי’ שבע שנים הנה גוי” (שחזור ומדגיש הענין ד„שנה”), שזה שמאותו היאור באו תחילה טובות ואח”כ רעות – כי „שבע שנים הנה”: תכונת השנה היא אחרת מהז’ שלפני, ע”ד „בשנה ההיא” (תולדות כו, יב ובפרש"י), ומזה בא גם השינוי בהיאור (ולהעיר מפרש"י פסוק כו).

(39) ולא „אותן אתה קובר”.

(40) להעיר מלך יב, טו.

(40*) פרש"י לך שם, יט.

שבו אינם כדבעי וכיו”ב, כ”א מצד שילית היאור, שהמים אינם במזה ככל הצורך, א”כ איך מתאים זה ש„פרות אחרות (רעות) עולות מן היאור”, היינו שמימיים ענין הרע להיאור. ודחוק. וראה ב”ר שם: ודכוותי’ אין הרעב אלא מן היאור.

השובע עם שבע שני הרעב, והראה שיכולים שני הזמנים להיות יחדיו, וזה דוקא העיד על אמינות פתרונו.

בסגנון אחר: „אין חכם ונבון כמוך” – כי עי”ז הראה אשר בחלום עצמו הראו לפרעה מלמעלה⁴⁵ (לא רק מה שיעשה הקב”ה, אלא) אף מה שעליו לעשות, „ועתה ירא פרעה וגו”⁴⁶.

ז. הביאור בזה בפנימיות הענינים: חלומות פרעה ופתרון יוסף היו הסיבה וההתחלה לגלות מצרים (והגאולה שלאחריה)⁴⁷, כמובן גם בפשטות, דעל־ידם נתגלגלו הדברים לידי כך שיוסף נעשה שליט על הארץ, וזה גרם ביאת יעקב ובניו למצרים. ומזה מובן שבתוכן ופתרון החלום נרמז ובא לידי ביטוי ענין הגלות והגאולה.

וההסברה בזה: מבואר בחסידות⁴⁸

ולפיכך הוסיף – לא בתור ענין בפני עצמו, אלא כהמשך וחלק עקרי הפתרון – „ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון גו’ ויפקד פקידים על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע, ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות ויצברו בר גו’ והיה האוכל לפיקדון לארץ לשבע שני הרעב”, כי בזה מובן ונפתר היאך שתי התקופות דשבע שנים יכולות להיות יחדיו:

כאשר תיכף בהתחלת שבע שני השובע נעשות הפעולות הנדרשות לצורך זמן שבע שני הרעב, וכבר באותה שעה נקבצים אוצרות תבואה עבור שבע שני הרעב, פירוש הדבר הוא, שבזמן שבע שני השובע (היינו, ביחד עמהן) ישנן כבר – ברעיון השכל וברגש הלב, ובנוגע למעשה – שבע שני הרעב.

ועל־דרך־זה לאידך גיסא: יחד עם זמן שבע שני הרעב ישנן (כביכול), בה בשעה, „שבע שני השובע”, כיון שבאותה שעה ניזונים הבריות מתבואת שבע שני השובע.

ועפ”ז מובן ומוסבר לשון הכתוב „וייטב הדבר (והיינו העצה, ולא עצם הפתרון) בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו”, וכן זה שהשבח ששיבח פרעה את יוסף היה „אין נבון וחכם כמוך” (מבלי להדגיש בזה מעלתו העיקרית בנידון דידן – היותו פותר חלום), כי גדולת חכמתו של יוסף לא היתה בפתרון החלום כשלעצמו, ששבע הפרות הטובות מורות על שבע שנים וכו’ (דלזה אין צריך לחכמה, כנ”ל), אלא חידוש יוסף היה במה שבחכמתו חיבר יחדיו בפתרונו את שבע שני

(45) ועפ”ז מתורצת בפשטות קושיא הנ”ל (הערה 12) – כי אין החכמה בעצם העצה.

(46) ועד”ז במ”ש „השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר גו’ וממהר האלקים לעשותו”⁴⁸ אין החכמה בעצם הפתרון „כי נכון הדבר גו’” אלא שזהו הקדמה להעצה „ועתה ירא פרעה גו’” שכל הטעם שהראה אותו אלקים הוא „כי נכון הדבר”, וצ”ל „ועתה ירא פרעה” תיכף כו’.

(47) ראה אלשיך פרשתנו מא, לג „כי בחלום פרעה הלז ובהיות יוסף הוא השליט על הארץ כו’ תלוי” גאולת ישראל מגלות מצרים שהי’ אז מתחיל”. ונתבאר באוה”ת פרשתנו ש, א ואילך. (48) תו”א וישב כת, ג ואילך. תו”ח פרשתנו

(* משא”כ בחלומותיו של יוסף שנתקיימו לאחרי כמה שנים, ולא נאמר בזה ש,נכון הדבר מעט האלקים גו’” כיון שלא היו ב’ חלומות בתוכן אחד ממש, שהרי בחלום הב’ נתחדש שגם „השמש והירח (אביו וכו’) גו’ משתחווים ל”.

הדבר שיוסף דוקא היה פותר חלומות, ובהקדים, דאע"פ שהטעם הגלוי לכך שבעת השינה (והחלום) יכולים להתחבר שני הפכים, הוא מפני שכח השכל אינו פועל אז ונשאר באדם הכח המדמה, ועל־דרך־זה בזמן הגלות – שאין מאירים אז בגלוי המוחין העליונים בכלל, והמוחין שבנשמה בפרט – מכל מקום, הטעם הפנימי הוא⁵⁴, כי שרש זמן הגלות דוקא הוא במדריגה גבוהה יותר (מזמן שאינו גלות) – מבחינת עיגולים שלמעלה מהתחלקות הקוין דמעלה ומטה (כמו עיגול כפשוטו שאין בו ראש וסוף)⁵⁵.

ולפיכך מתלבשת מדריגה זו (בהעלם) בחלום – ולא בשעה שמאיר כח החכמה והשכל, שמצדו ישנה התחלקות⁵⁶.

347 וזהו הענין במה שיוסף היה פותר חלומות, דשרש יוסף הוא (מעולם ה)עיגולים, ולכן היה בכחו להסיר ההעלם והלבוש שבו מלובשת בחינת עיגולים, עד שבחינה זו תהא בגלוי בעולם הזה התחתון – כמו בשרשה למעלה.

ועפ"ז מובן מה שעיקר פתרון יוסף היה החיבור דשני הפכים, שבע שני השובע ושבע שני הרעב, כי דוקא בזה

על הפסוק⁴⁹ „בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים“, שהגלות נמשלה לחלום, דכשם שבחלום יתכן חיבור שני הפכים, כן הוא גם באיש ישראל בזמן הגלות, שאז יכולים לשכון יחד בנפשו שתי הנהגות הפכיות – אהבה לאלקות (בעת התפלה) וטרדות דמשא־ומתן בעניני העולם במשך היום;

ולפיכך היתה בגלוי בחלום פרעה – אשר מורה על הגלות⁵⁰ (והוא התחלת הגלות) – התחברות שני הפכים, „ותעמודנה אצל הפרות“, שבע שנות השובע ביחד עם שבע שנות הרעב, כנ"ל. דבנוסף לזה שכל ענינו של הזמן בכלל הוא באופן ששני זמנים באים זה אחר זה דוקא – וכשמו: עבר הווה עתיד – הרי כאן בפרט היו אלה שני סוגי זמנים ההפכיים זה מזה בתוכנם: שני השובע ושני הרעב, ובוזה נרמז החיבור דשני הענינים ההפכיים – אהבה לאלקות (שנות השובע⁵¹) ביחד עם טרדות⁵² הפרנסה (שנות הרעב⁵¹).

ח. וע"פ הנ"ל מובן זה שפתרון יוסף היה בעיקר בקישור וחיבור שני הפכים:

בדרושי חסידות⁵³ מבואר טעם

עד, ב ואילך. אוה"ת שם (כרך ו') תתש, ב ואילך. ועוד.

(49) תהלים ככו, א. וראה יהל אור שם.

(50) ראה תו"ח שם: אך הנה בזמנה"ג הוא שאמר ופרעה חולם כו'.

(51) ראה תו"ח שם, ג.

(52) שמוכיחות – שחסר לו בבטחון וכו' והתקשרות לאלקות הזן ומפרנס כו' בטובו בחן ובחסד (המראים על אהבת ה' וכו'). ראה ד"ה מים רבים תשל"ח פ"ב (נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 276. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג).

(53) תו"א שם כט, רע"א. תו"ח ויחי ד"ה

בן פורת יוסף פ"ג ואילך. אוה"ת פרשתנו שם תתשב, א ואילך.

(54) ראה ד"ה ענין החלומות לאדה"ז (סה"מ תקס"ב ע' צד"ה) ד, ענין החלום הוא היפך הטבע'.

(55) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קלב.

(56) להעיר מאברבנאל שם ד"ה ואומר שהחלומות, דנמצאו החלומות הצודקים . . מהשגחה האלקית בנערים ובפתאים יותר מהחכמים לפי כו'.

בא לידי ביטוי שרש החלום שמבחינת עיגולים;

שאז יקויים היעוד „ולא יכנף עוד מוריך”⁵⁷ – בלי לבוש, ו„ביום ההוא יהיה ה' אחד – כשם שאני נכתב כך אני נקרא”⁵⁸.

(משיחות ש"פ מקץ תשל"ב, תשל"ד)

וע"י פתרון יוסף באה נתינת הכח לגאולה, היינו, שיוסר ההעלם והלבוש דה(חלום כפי שהוא ב)גלות, ויתגלו המקיפים והעיגולים כפי שהם מצד עצמם.

והשלימות בזה תהא לעתיד לבא,

57 ישעי' ל, כ.

58 פסחים נ, א.

